

tárgy a királyi palotából is előkerült, mely azt bizonyítja, hogy a mester királyi megrendelésre is dolgozott.

A „B” épület nagy valószínűség szerint azonosítható azzal a műhellyel, amelyet 1491-ben Hyppolit érsek esztergomi számadáskönyvében is említenek. Eszerint az Esztergomba költöző özvegy Beatrix királyné számára új lakószárny átalakításába kezdenek, melyhez 5000 ablakszemet rendelnek meg egy bizonyos visegrádi János mestertől. Ez körülbelül 20–30 ólomablak berakására elegendő. A feltárt leletanyag kora és típusa, valamint a műhelyek színvonala alapján nagyon valószínű, hogy az általunk feltárt műhely János mester műhelye. Az esztergomi megrendelés alapján nyilvánvaló, hogy János korábban az uralkodónak is dolgozhatott, valószínűleg épp az 1470–80-as években folyó királyi építkezések miatt költözhetett Visegrádra. Az üvegműhely előtt az épület nemesi lakóházként, vagy polgárházként szolgált, abban az időszakban, amikor Visegrád királyi székhely volt, és az uralkodó legbensőbb munkatársai vásároltak itt házakat. Több ilyen épületet ismerünk már Visegrádról, s a jelenleg feltárt „B” épület a nagyobb méretű, komolyabb házak közé tartozott. Az épület a magyar városrészben állt.

A telek elülső részében talált épületek, valamint a még feltáratlan „C” épület a késő középkori Visegrád város topográfiáját jelentősen gazdagítja. Első ízben sikerült régészetiileg egy egész utcasort azonosítani, melynek a korábban már megkutatott iskolaépület is részét képezi. Az iskolaépület kétszintes középkori lakóházat takar, valamint egy másik, délre eső ház homlokzatát. A délre eső ház alapjai a Rév utca alatt húzódnak, ami azt jelzi, hogy a mai Rév utca a középkorban nem létezett. Létezett azonban közvetlenül mellette egy K–Ny-i irányú, valószínűleg a Dunára lefutó középkori utca, melyet ebben az évben ismertünk meg. Az utca É-i oldalán állt az iskolaépület alatti két épület, déli oldalán a most részben feltárt faépület. Az iskola, a faépület, valamint a közvetlenül mellette álló alapincézett kőépület egy homlokzati sorra rendezhető. Ehhez képest a nagyméretű, üveghutaként is szolgáló ház („B” épület) bizonyos mértékben kiugrik K-re. A „B” épület azonban valamivel későbbi, mint az említett házak; azokkal egy építési periódusban és talán egy homlokzati vonalra rendezve a „B” épület alatti korábbi építmény állhatott. Az erre felépített „B” épület inkább a „C” épülettel tartozott egybe (porta?), ami nem jelenti azt, hogy az említett épületekkel ne léteztek volna egy időben. A „B” épület és az alapincézett kőépület közötti szélesebb szakaszon (13 m) elképzelhető, hogy volt egy másik utca, amelynek déli oldalán állt volna a „B” és „C” épület. Ezen a ponton a középkori járószintig még nem mélyültünk le. Az említett utcasor és a „C” épület viszonya még tisztázatlan, vagy egy újabb, K-re eső házsor részét képezte, vagy – a már említett módon – összetartozott a „B” épülettel. A barokk kori épületek, és a 18. századi térképek szerint egyébként úgy tűnik, hogy az újkori telekhatár megőrizte a középkorit.

SZŐKE MÁTYÁS

423. Visegrád, Salamontorony utca 3.

(Pest megye) Kk, Kú

2004. augusztus 9. és szeptember 3., valamint október 11–12. között végeztünk régészeti kutatást a telken (hrsz.: 13). Az itt álló villaépületet, az egykori Pálffy-Daun ház jelenlegi tulajdonosa szállodává kívánja átalakítani. A felújítás során a villaépülettől É-ra elhelyezkedő teraszon egy úszómedencét kívánnak kialakítani.

Mivel az érintett terület része volt a középkori Visegrádnak, megelőző feltárást kellett elvégezni.

A területen korábban is voltak kutatások. 1954-ben az ingatlan területén régészeti feltárás folyt Héjj Miklós vezetésével. Ennek során a lakóépülettől délre eső teraszos kialakítású területen három helyen nyitottak kutatóárkot. Ezekben középkori falmaradványok kerültek elő. A felső teraszon 14. századi boltozott épület (talán pince) maradványait figyelték meg. A kutatás dokumentált.

1977-ben a villaépülettől DNy-ra olajtartály elhelyezési munkálatainál két K–Ny irányú középkori kőfal 4 m hosszú szakaszát, ez alatt egy 14. századi agyagfalú ház részleteit, udvarszíntet, tűzhelymaradványokat tárt fel Héjj Miklós és Gróh Dániel. Itt egy nagyméretű, grafitos agyagból égetett keresztelődmedence talprészlete is előkerült.

A telken középkori településrészlet, illetve épületmaradványok előbukkanását reméltük. A szomszédos telkeken (Salamontorony utca 1., 2., 4., 5., 6., 7., illetve a Salamontorony utca teljes hosszában az úttengelyben) kerültek elő korábban 14–15. századi épületmaradványok és falak, valamint 16–17. századi sírok.

A villaépülettől É-ra elhelyezkedő felső teraszon az ide tervezett úszómedence területén egy 6×11 m-es területen alakítottuk ki az egyik szelvényünket. Ezt a területet közművekkel igen nagymértékben megbolygatták. A szelvény ÉNy-i sarkában egy É–D irányban húzódó árokszerű mélyedést lokalizáltunk, amelynek Ny-i és É-i oldala a szelvény területén kívül esett, déli végződését modern kori közműárkok elvágták. A K-i oldalon, egy rövid szakaszon megtaláltuk az árok szélét. Betöltéséből gazdag leletanyagot bontottunk ki. A nagy mennyiségű kerámiatöredék mellett nagyszámú állatcsontot (különösen sok halszállkát és pikkelyt), több vastárgyat (sarkantyú, vaskések, ruhadísz) és kevés üvegtöredéket is begyűjtöttünk. A leletanyagot a kerámia alapján egyenesen a 14–15. századra lehet keltezni. A szelvényben más régészeti objektum vagy lelet nem volt. Ettől a szelvénytől Ny-ra húzódó É–D irányú támfal déli és Ny-i sarkánál „L”-alakú 1,1 m × 60 cm-es, 90 cm mélységű szondát nyitottunk a támfal alatti rétegek, illetve a fal-sarok és falalapozás vizsgálatára. Noha az alapozás tisztításakor középkori téglaidomot is leltünk, az alapozás kövei és a kövek között kitöltő habarcs újkoriak, a támfal tehát nem keletkezhetett a középkorban.

A villaépülettől délre eső felső teraszon nyitottuk meg a második szelvényt, ettől Ny-ra pedig az első árkot. Mindkettő a Héjj Miklós vezette 1954-es feltárás

árkainak környékén húzódott. Terepadottságok miatt csupán az 1954-es feltárás eredményeinek hitelesítésére és az akkor előkerült falak környezetének minimális vizsgálatára szorítkozhattunk. Az árokban két ÉK–DNy irányú falat, helyesebben falalapotást találtunk, egymástól 1,65 m távolságra. Az árokban északabbra elhelyezkedő alapozás a felszíntől 40 cm-re bukkant elő, csupán felső kőszora tartozhat a falazat felmenő részletéhez. Ugyanitt az árok K-i metszetalában nagy mennyiségű, valószínűleg a falhoz tartozó omladékréteg is megfigyelhető volt. A délre lokalizált alapozás teljesen lepusztult, 1,2 m mélyen volt. Az előkerült kevés középkori lelet újkori és legújabb kori anyaggal vegyesen került a felszínre, ezért biztosnak látszik, hogy itt az 1954-es ásatás helyszínrajzán már feltüntetett falakat találtunk meg. A II. szelvényben É–D irányban húzódó, igen rossz megtartású, szabálytalan síkú középkori fal részletét találtuk meg, a fal teteje a felszíntől 90 cm mélyen kezdődik. Hosszúsága 2,9 m, szélessége 30–40 cm között változik, a szelvény É-i metszetalánál mindössze 20 cm széles. A fal Ny-i oldalán mintegy 50 cm mélységű, 30 cm széles téglából rakott felület húzódik, amely enyhén D felé hajlik. Szerepét az egykori falban nem tudtuk tisztázni. Az ásatáson előkerült leletek változatosak: nagy mennyiségben került elő középkori kerámia. Ezenkívül a középkorinál kisebb számban újkori, 18–19. századi leletanyagot is begyűjtöttünk.

Október 11-én nyílt lehetőség az épülettől DNy-ra húzódó terület gépi árokkal történő átvizsgálására. A területet K és D felől lehatároló kerítésfalak által közbezárt területen egy 11×7 m külső kerületű, 2,6–3,3 m mély „L”-alakú árokban 2,6 m mélyen találtuk meg az itt 1977-ben elhelyezett igen nagyméretű olajtartályt. Ennek földbe helyezésével gyakorlatilag elpusztították, illetve a későbbi kutatás számára hozzáférhetetlenné tették az itt 1977-ben megfigyelt középkori épületmaradványokat. Az árok teljes mélységében csak egynemű, újkori feltöltést, korábbi építkezések törmelékét találtuk meg. Említésre méltó leletanyag – két másodlagos helyzetű középkori kváderkövet leszámítva – nem került elő.

BUZÁS GERGELY – KOVÁTS ISTVÁN

424. Visegrád, Városmegye

(Pest megye) Ó, Ró, Á, Kk

A 11. sz. út, a Rév utca, a Fő utca és a Mozi köz által behatárolt 1,3 ha nagyságú beépítetlen területen (hrs.: 83, 84, 85) új városmegye kialakítását megelőzően 2004. július 12. és augusztus 31. között régészeti kutatást végeztünk. Ennek során a területet átszabdoló árokrendszert alakítottunk ki, amelyet egyrészt a 2003-ban húzott kutatóárkok, másrészt a már ismert régészeti objektumok határoztak meg. A középkori rétegekig marológépekkel hatoltunk le. Összesen 13 nagyméretű kutatóárkot, két szelvényt nyitottunk, valamint több kutatási felületet a 83/2 hrsz. magántulajdonban lévő ingatlan (úgynevezett Bene-telek) végében.

Az előkerült változatos leletek kora a 13. sz. végétől a 16. sz. közepéig terjed. Több ponton késő Árpád-kori kerámiát találtunk, ami arra utal, hogy a területet már akkor használták. Előkerült ugyan az elmúlt esztendő munkálatai során néhány római kori kerámiatöredék, illetve két pénzérme is, továbbá kevés őskori lelet is, azonban nagyobb mennyiségben való megjelenésük nem volt jellemző. A területet egyértelműen a késő Árpád-korban, a 13. század második felében vették használatba, s attól az időszaktól fogva már jelentős mennyiségű leletanyagot találunk. Ez egyértelműen arra mutat, hogy az írott forrásokban is szereplő 13. század végi hospes-település erre a területre is lokalizálható, noha korai építményre utaló egyértelmű nyomot nem találtunk. A területet – a leletanyag alapján – a 14–15. században használták intenzíven, tehát egyértelműen része volt a középkori városnak.

A történeti kutatások és az írott források szerint a terület a tatárjárás után kialakuló hospes-településnek, majd az ebből kifejlődő privilegiumokkal felruházott civitasnak része volt. A 14. században a két részből álló város magyar városrésze lokalizálható a patak és a mai városmegye területére. A régészeti adatok szerint a (magyar) város egyértelműen kinyúlt erre a területre is, hiszen már a tatárjárás után használatba vették az ide települő (telepített) vendégnépek, majd a 14–15. században végig aktív része volt a városnak. A terület valószínűleg a város széle lehetett, vagy legalábbis ritkásabban beépített része, aminek többféle magyarázata is lehet. Elképzelhető, hogy a Dunához való közelség, esetleg városfal miatt volt kevésbé beépített. Az tűnik azonban a legvalószínűbbnek, hogy ezen a területen kereskedelmi és kézműves tevékenység folyhatott, mely a vásározás, vagy a tűzveszélyes tevékenység miatt követelte meg a nagyobb, szabadabb tereket. A város más pontjain folytatott ásatások során kiderült ugyanis, hogy a mai városmegye, azaz a római katolikus templom–Rév utca–Fő utca környékén feltárt középkori házak sokkal sűrűbben helyezkedtek el. A területen több olyan objektum került elő, melyek középkori ipari tevékenységgel azonosíthatók. Az 1963-ban feltárt, mai 11. sz. út alá eső középkori kőépület (Fő utca 32., úgynevezett Birkl-telek) kovácsműhely lehetett, míg a Bene-telek körül feltárt számos csont-hulladék csontműhely létét feltételezte. A Fő utca 36. sz. telek végére lokalizálható a 14. századi üveggyártóként azonosított gödörrendszer. A szomszédos, 2003-ban feltárt 30×8 m-es ház funkcióját egyelőre nem sikerült felfedni, de az épület szerkezete, és más analógiák alapján nem kizárt, hogy kereskedelmi tevékenységgel lehetett kapcsolatban. Ezt a Duna közelsége, és a 2004-ben megismert széles felvonulási útfelület is alátámasztja. Kutatási területünk tehát a középkori városnak aktív része volt, de nem volt olyan sűrűn beépítve, mint az attól K-re, DK-re elhelyezkedő központi terület. Már a 13. században használatban volt, s egészen a 16. századig a város része maradt. Kőépületei